

TEFVİZ MUAVİNİ (Tam Yetkili Yardımcı)

MADDE - 41: “Halife, yönetim mesuliyeti taşıyacak tefviz muavinini tayin eder. Halife, ona işleri kendi görüşüne göre idare etmesi ve kendi içtihadı üzere yürütmesi yetkisini verir.”

Tefviz muavini/tam yetkili yardımcı, halifenin kendisi ile beraber yönetim ve otorite mesuliyetini taşıması için tayin ettiği vezirdir/yardımcıdır. Halife ona devlette işlerin Şeriat'a uygun olarak kendi görüşü ile idaresi ve kendi içtihadıyla yürütülmesi yetkisini verir.¹

Bunun delili, Tirmizi'nin rivayet ettiği şu hadistir: Rasul (ﷺ) dedi ki:

وَزِيرَايَ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ فَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ
"Yeryüzünde benim iki vezirim; Ebu Bekir ve Ömer'dir."²

Bu hadisi, fakihlerin geneli delil getirmede kullanmışlar ve alimlerin çoğu kabul etmiştir. Bu, hasen hadislerdendir. Böylece, halifenin muavinler tayin etme hakkının olduğuna dair bir şer'î delil olur.

Hadis, muavinleri lügat manasıyla (وزير) **"vezir"** lafzı ile zikretmiştir. "Vezir" lügatta, muavin/yardımcı demektir. Nitekim Kur'an'da da bu manada geçmiştir. Şöyle ki:

وَأَجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي
"Bana ehlimden bir vezir ver."³ Yani, "Bana bir yardımcı ver" demektir.

Vezirlik/yardımcılık, Rasulullah (ﷺ) zamanından beri vardır. Bunun delili yukarıda geçen Tirmizi hadisinin metnidir. Ancak yönetimi Rasul (ﷺ), kendisi yürütüyordu. Kendisinin yürüttüğü yönetimden bir hususu Ebu Bekir ve Ömer'e verdiğine delâlet eden bir şey mevcut değildir. Fakat onun o ikisini vezir yapması, o ikisine kendisinin yardımcılığı yetkisini verdiğine delâlet eder. Yani

¹ Bu kısım, İslâm'da Yönetim Nizamı kitabının Arapça'sından alındı. s.126

² Tirmizi, K. Mehakıb, 3613

³ Ta Ha: 29

kendisinin yürüttüğü yönetimden olan her hususu onlardan her birisine yürütme yetkisini verdiğine delâlet eder.

Rasul (ﷺ)'in vefatından sonra Ömer (رضي الله عنه), Ebu Beker (رضي الله عنه)'in veziri idi, halifenin yönetimde yüklendiğini yükleniyordu. Bu gayet açık idi. Hatta bazı kişiler Ebu Bekir'e şöyle dediler: *"Bilmiyoruz, sen mi halifesin yoksa Ömer mi?"*

Ebu Bekir (رضي الله عنه)'in vefatından sonra Osman (رضي الله عنه) ve Ali (رضي الله عنه) Ömer'in vezirleri idiler. Onların halifenin yönetimden yaptığını yapma hakları vardı. Ancak Ömer (رضي الله عنه)'in kuvvetli şahsiyet ve icraatı yanında yardımcılarının işleri, Ebu Bekir'in yanında Ömer'de olduğu gibi açığa çıkmıyordu. Fakat Ali'nin şahsiyetinin kuvvetliliğinden dolayı Ömer zamanında işleri yürütmesi bazen açığa çıkıyordu.

Ömer (رضي الله عنه)'in vefatından sonra Ali (رضي الله عنه) ve Mervan b. Hakem, Osman (رضي الله عنه)'in vezirleri idi. Ancak Ali (رضي الله عنه), Osman (رضي الله عنه) zamanındaki bazı işlerden memnun değildi. Onun için, Osman (رضي الله عنه) ile beraber işler yaptığı pek açığa çıkmıyordu. Sanki o, bu işlerden uzak durmuş, ictinab etmiş gibiydi. Fakat Mervan'ın vezirlik/yardımcılık görevini yürütmesi yönetimle ilgili işleri yürütmesi gayet açık görölüyordu.

Böylece halife, işlerin yürütülmesini vezirine/ yardımcılarına havale ediyordu. (Yardımcısını işleri yürütmesinde tam yetkili kılıyordu.) Bu husus, raşid halifelerden her birisinde de hasıl olmuştur.

"Vezir" kelimesinin sözlük manasından anlaşılan; halife için yardımcıdır. Yani Hilâfet işlerinde yardımcı demektir. Bu kelimenin manası; lafzın mukayyed değil mutlak olarak geçmesinden dolayı, Hilâfet işlerinin hepsinde sınırlama olmaksızın halifeye yardımcı olmak demektir. Böylece vezir kelimesi, Rasul'e izafe edilmekle daha sonra da halifeye izafe edilmekle sözlük manasından daha büyük şer'î bir anlam kazanmıştır. Zira (وزير) **"Benim iki yardımcım"** ifadesi; "Yönetici vasfımla yönetimde benim için iki yardımcı" demektir. Bu, vezir kelimesi için bir şer'î anlam oluyor.

Vezir, Hilâfet'te halifenin muavinidir/yardımcısıdır. Bu demektir ki; o, Hilâfet işlerinin hepsinde halifeye yardım eder. İşte yukarıda geçen hadisten anlaşılan budur. Bunu, Ebu Bekir'in yanında Ömer'den hasıl olan teyid etmektedir. Böylece "vezir" in şer'î manası; *"Hilâfet işlerinin hepsinde halifeye yardım eden"* şeklinde olur ve vezirin yetkisi halifenin yetkisi gibi olur. Ancak vezir/yardımcı bu yetkiyi

halife gibi zatiyen (yani kendi zatından) almaz. Bilâkis o, bu yetkiyi sadece halifeden kendisine verilen vezirlik/yardımcılık vasfına dayanarak alır.

Halife, *"Ben filanı kendim için tam yetkili vezir"* veya *"Tam yetkili muavin tayin ettim"* veya *"Bana ait olan hususta bana naib ol"* v.b. deyince, vezir ya da muavin olarak tayin edilen o kişi, halifeye vekâleten Hilâfet yetkilerinin tamamına sahip olur.

Nitekim Maverdi, El-Ahkâm us-Sultaniyye isimli eserinde bu yardımcılık görevini "vezâret ul-tefviz" (tam yetkili vezirlik) olarak isimlendirip şöyle tarif etmiştir: *"Tam yetkili vezirlik; imamın, işlerin idaresinde kendi görüşü ile yapması ve kendi içtihamı üzerine yürütmesi hususunda yetkili kıldığı kişiyi vezir yapmasıdır."*

İşte bu -hilâfet işlerinin tamamında halifenin yardımcısı olması-tefviz muavininin Şeriat'a göre vakıasıdır. Buna göre tefviz muavini, Hilâfet işlerinden her işi yapma yetkisine sahiptir. İster o işi halife ona havale etmiş olsun ister ise etmemiş olsun. Çünkü o, genel olarak tam yetkili kılınmıştır. Fakat tefviz muavini/tam yetkili muavin yapacağı her işi mutlaka halifenin bilgisine arz etmesi gerekir. Çünkü o, yardımcıdır, halife değildir. O, tek başına müstakil olmaz. Bilâkis, ister küçük olsun ister büyük her işi halifenin bilgisine arz eder.

İşte Şeriat'a göre muavin ya da vezirin vakıası. Demokrasi nizamındaki vezirliğin/bakanlığın vakıasından tamamen farklıdır. Zira demokrasi sisteminde vezirlik/ bakanlık, hükümet demektir. Hükümet ise, kendi vasıtasıyla yönetim işini yürüten belirli bir topluluktur. Zira onların (demokrasiyi benimseyenlerin) nezdinde yönetim, bir tek kişinin değil, cemaatin hakkıdır. Yani emirlik ferdî değil cemaîdir/kolektiftir. Böylece yönetim yetkilerinin hepsine sahip olan yöneticiler, vizârettir (bakanlar kuruludur). Yani hep birlikte bakanların toplamıdır. Onlardan herhangi birisi yönetimin tamamına kesinlikle sahip değildir. Yönetim yetkisinin tamamı, ancak bakanlar kurulunun hepsinde topluca üstlenilir. Bir emir (bakan) yönetimin bir yönüyle has kılınır ve ancak o sahada bakanlar kurulunun tamamının kendisine verdiği yetkilere sahip olur. O sahada kendisi için kararlaştırılmamış yetkiler bakanlar kuruluna ait olur, ona ait olmaz. Onun için, meselâ; adalet bakanı, bakanlığında bazı yetkilere sahiptir. Fakat bakanlığında bazı şeyler de vardır ki o bakan onların yetkilerine

sahip değildir. Bilâkis o hususları bakanlar kurulu topluca kararlaştırırlar.

İşte demokrasi nizamındaki vizâretin (bakanlığın) vakıası budur. Buradan açığa çıkıyor ki; demokrasideki vizâret (bakanlık) ile İslâm'daki vizâret (yardımcılık) arasında tam bir farklılık vardır. Yani buradan vezir kelimesi ile yani İslâm nizamındaki muavin/yardımcı kelimesi ile demokrasi nizamındaki vezir kelimesi arasındaki geniş fark açığa çıkıyor.

Zira İslâm nizamında vezir ve vizâret kelimelerinin manası; istisna olmaksızın bütün işlerinde halifenin yardımcısı demektir. Vezir, yapacağı işi halifenin bilgisine sunarak o işleri yapar. Vezirlik/yardımcılık ferdîdir, o yetkiye fert sahip olur. Vezirlik birden fazla kişiye verilmiş olsa bile onlardan her birisi tek başına halifenin sahip olduğu yetkiye sahip olur.

Demokrasi nizamında ise; vizâret/bakanlık cemaîdir/ kolektiftir, ferdî değil. Demokrasi nizamında vezir/bakan, yönetimden ancak bir sahaya sahiptir. Bakan, yönetimin tamamında yetki sahibi değildir, bilâkis ondan bir kısmında yetki sahibidir.

Onun için İslâm'daki vizâret ve vezir mefhumları ile demokrasi nizamındaki vizâret ve vezir mefhumları arasındaki fark gayet açıktır. Madem ki demokrasinin vezir ve vizâret kelimelerine yüklediği mana şu anda insanlara galip gelen manadır ve vezir, vizâret (bakan, bakanlık) dendiğinde ancak demokratik mana akla geliyor; onun için, kavram kargaşalığından kaçınmak için ve ondan farklı olan şer'î manayı bizzat açığa çıkarmak için halifenin yardımcısına vezir ve vizâret (bakan ve bakanlık) kelimelerini bir kayıt koymadan atf etmek kesinlikle doğru olmaz. Bilâkis o, hakiki manası olan "muavin" lafzı ile isimlendirilir ya da vezir ve vizâret (bakan ve bakanlık) lafızlarının kullanılması halinde, demokratik manayı uzaklaştıran ve sadece İslâmî manayı yansıtan bir kayd konulur.

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki tefviz muavini; naibliği (halifeye vekâleti) devletin hakim olduğu ülkenin tamamında devlet işlerinin hepsinde geçerli olan kimsedir. Bunun için dediler ki: Halife, muavine/yardımcıya kendisine naib olarak genel tam yetki verir. Böylece muavinin vazifesinin vakıası şu olmaktadır: Halifeye naiblik etmek, devlet işlerinin tamamında genel yetkili olmak. Böylece o, bir muavin/yardımcı yöneticidir.

MADDE - 42: “Halife olma şartları tefviz muavini için de şart koşulur. Yani; erkek olması, hür olması, müslüman olması, bâliğ olması, akıllı olması, adalet sıfatı olması, kâdir olması (yani kendisine teslim edilen işleri yapmaya yeterli olması).”

Bu maddenin delilleri, halifenin şartlarının delilleridir. Böylece, tefviz muavininin erkek olması şartı, Rasul (ﷺ)'in şu sözünden dolaydır:

***"İşlerini/yönetimlerini bir kadına teslim eden bir topluluk kesinlikle felah bulmaz."*¹**

Tefviz muavini, hür olmalıdır. Çünkü köle, kendi nefesine sahip değildir ki, başkasının işini yüklenme yetkisine sahip olsun.

Tefviz muavini, bâliğ olmalıdır. Çünkü, Rasul (ﷺ) şöyle dedi: ***"Kalem üç kişiden kaldırıldı"*** deyip onlardan birisi olarak; ***"... ve bâliğ olasıya kadar çocuktan."*²**

Tefviz muavini, akıl sahibi olmalıdır. Çünkü yukarıdaki hadiste kalemin kendisinden kaldırıldığı üç kişiden birisi olarak;

***"İyileşesiye kadar, cinnet getirenden (aklı başından gidenen)..."*³**

Tefviz muavini, adalet sıfatına sahip olmalıdır. Çünkü, Allahu Teâlâ şahitlikte bunu şart koşmuştur. Şöyle demiştir:

***"İçinizden adâlet sahibi iki kişiyi şahid kılın."*⁴**

Adalet sıfatına haiz olmasının (fasık olmamasının) şart koşulması halifenin muavini için elbette ki evlâ babındandır.

Tefviz muavini için, yönetim işlerinde yeterliliğe sahip kişilerden olması şartı da koşulur. Ta ki o, Hilâfet yükünü taşımakta, yönetim ve otorite mesuliyetinde halifenin yardımcısı olmakta başarılı olsun.^(*)

¹ Buhari, Fiten, 6570

² Ebu Davud, K. Hudud, 3822

³ Ebu Davud, K. Hudud, 3823

⁴ Talak: 2

(*) NOT: Bu maddenin ızhâkı, İslâm'da Yönetim Nizamı kitabının Arapça'sından alındı. s.129-130

MADDE - 43: “Tefviz muavinin tayininde, tayinin şu iki hususu kapsamı şartı koşulur: Birincisi; bakışın genel olması. İkincisi; niyabetlik/vekâletlik. Onun için halifenin ona; "Ben seni bana olan hususta bana naib olarak tayin ettim." demesi veya bu manada bakışın genelliği ve naibliği kapsayan sözler söylemesi gerekir. Şayet bu tayin bu şekilde olmazsa o kişi muavin olmaz. Ancak bu şekilde bir tayinle tayin edilen kişi tefviz muavini yetkilerine sahip olur.”

Bunun delili, muavinin işinin vakıasıdır. zira o halifenin naibidir. Burada naiblik bir sözleşmedir. Sözleşmeler ancak açık sözleşme sahih olurlar. Onun için muavinin tayininde, tayinin halifeye naibliğe delâlet eden lafızla meydana gelmesi şart koşulur. Ayrıca muavinin vakıası, muavinin halifenin yönetimde sahip olduğu bütün yetkilere sahip olmasıdır. Onun için onun tayininin her şeyde genel olması gerekir. Yani tayininin bakışın genelliğine delâlet eden bir lafzı içermesi gerekir. Başka bir deyimle; tayinin, onun yönetim yetkilerinin hepsine sahip olduğuna delâlet eden bir lafzı içermesi gerekir. Meselâ; halife, muavin olacak kişiye şöyle demelidir: "Seni, bana ait olan hususta kendime naib olarak tayin ettim." veya "Niyabetine güvenerek seni vezir yaptım." v.b.

Halife, muavin olacak kişiye genel bakış yetkisini (yönetim işlerine genel bakma yetkisini) verir de "bana naib olarak" tabirini kullanmazsa, o zaman bu sözleşme veliahd sözleşmesi olur, vizâret/yardımcılık sözleşmesi değil. Veliahdlık ise batıl olduğu için o sözleşme de batıl olur.

Eğer halife, genel bakış yetkisini açıkça beyan etmeden muavin olacak kişiyi sadece naiblikle sınırlandırır, o zaman hangi hususta ona naib kıldığı anlaşılmaz, kapalı kalır. Onu naib kıldığı husus genel mi, özel mi, tenfiz mi (uygulama mı), tefviz mi (tam yetki mi) olduğu belli olmaz. Böylece o kişi için vezirlik sözleşmesi tamamlanmış olmaz.

Halife, muavin olacak kişiye; "Yargı işlerinde bana naib ol" veya "Polisiye işlerinde bana naib ol" veya "Öğretim işlerinde bana naib ol" v.b. dediğinde vizâret (yardımcılık) sözleşmesi tamamlanmış olmaz ve o kişi muavin olmaz.

Onun için tefviz muavinin tayininde mutlaka muavinin vakıasına delâlet eden lafızların olması gerekir. Muavinin vakıası ise; halifeye naiblik, halifeye ait olan tüm yetkileri almaktır. Yani tefviz muavini için yapılacak vizâret/yardımcılık sözleşmesinde mutlaka şu iki şartı kapsayan lafzın olması gerekir: Birincisi; **bakışın genelliği**. İkincisi; **naiblik**. Eğer sözleşmede açıkça bu iki şartı kapsayan lafız olmazsa, tefviz muavini için vezirlik sözleşmesi tamamlanmaz.

Halife, birden fazla muavin tayin ettiğinde, onlardan her birisi işlere genel bakış yetkisi bakımından halifenin sahip olduğu hususa sahip olur. Onun için halifenin yönetimlerinde kollektif yetkiyle iki muavin tayin etmesi caiz değildir. Çünkü yönetimi yüklenmek/yöneticilik ferdîdir. Eğer halife, yönetimi o ikisine böyle yüklerse, her ikisinin tayini de batıl olur. Çünkü bu tayin emirlik için bir tayindir. Emirlik için tayin ise, Rasul (ﷺ)'in şu sözünden dolayı ancak bir kişiye olur:

فَلْيُؤَمِّرُوا أَحَدَهُمْ **"İçlerinden birisini emir yapınlar."**¹

فَأَمِّرُوا أَحَدَهُمْ **"İçinizden birisini emir yapın."**

İşte bu, emirlik tayininin sıhhati hakkında bir şarttır. Bu durum, halife iki kişiyi aynı vakitte muavin tayin ettiğinde söz konusudur. Eğer o iki kişinin tayinleri farklı vakitlerde ise ve onlardan birisi diğerinden önce tayin edilmiş ve tayini yukarıdaki şartlara haiz ise önce tayin edilenin tayini sahih, sonra tayin edilenin tayini batıl olur...

MADDE - 44: “Tefviz muavininin işi; infaz ettiği tayin ve atamaları ve yürüttüğü işleri halifenin bilgisine sunmaktır. Ta ki o yetkisinde halife gibi olmasın. Böylece onun işi, mütealasını halifeye sunmak ve halifenin uygulamasını emrettiği hususu, yürütmeyi durdurmadığı sürece mütealayı uygulamaktır.”

Bu maddenin delili, yine muavinin vakıasıdır. Zira o halifenin naibidir. Naib ise ancak işi, kendisini naib kılana niyabeten yapar. Dolaysı ile muavin, halifeden kopuk, bağımsız olamaz. Bilâkis muavin, vezir olduğunda Ömer (رضي الله عنه)'in Ebu Bekir'e yaptığı gibi, her işi tamamen halifenin bilgisine sunar. Nitekim Ömer (رضي الله عنه), uygun gördüğü

¹ Ebu Davud, K. Cihad, 2241

hususu Ebu Bekir (ؓ)'ın bilgisine sunar ve onun uygun gördüğü şekilde uygulardı.

Tefviz muavininin, yapacağı işleri halifenin bilgisine sunması, her detay için izin istemesi demek değildir. Zira bu, muavinin vakıasına aykırıdır. Bilâkis, halifenin bilgisine sunmasının manası; bir hususta halife ile müzakere etmesidir. Meselâ; vilâyetlerden bir vilâyetin güçlü, yetenekli bir valinin tayinine ihtiyacı olması gibi. Ya da piyasada gıda maddelerinin azlığından dolayı halkın şikayet ettiği hususun giderilmesi v.b. devleti ilgilendiren tüm işlerde olduğu gibi.

Ya da tefviz muavininin yapacağı işleri halifenin bilgisine sunması, bu hususları halifenin haberdar olması ve ilgi duyduğu hususta bilgi sahibi olması bakımından mücerred olarak halifeye arzetmesi demektir. Böylece bu sunuş, muavinin onda geçen her hususu bütün detaylarıyla yapması için yeterlidir. İş yapması için halifeden bir izinin çıkmasına gerek yoktur. Fakat halifenin bilgisine sunulan bu hususlar hakkında onların uygulanmamasına dair bir emir çıktığında muavinin onları uygulaması doğru olmaz.

İşte böyle halifenin bilgisine sunmak; ona yapılacak işi mücerred olarak arz etmek veya onunla görüşmektir, onun yapılması için halifeden izin almak değildir. Tefviz muavinin halifeye sunduğu hususları, halife uygulanmasını durdurmadığı müddetçe uygulaması hakkı vardır.

MADDE - 45: “Halife, tefviz muavininin işlerini ve işleri idaresini gözden geçirip değerlendirmelidir ki, onlardan doğru olanını onaylasın, yanlış olanını düzeltsin. Çünkü ümmetin işlerinin idaresi, halifeye terk edilmiş ve onun içtihadına yüklenmiştir.”

Bunun delili, tebaadan mesul olmayı bildiren hadistir. Bu hadis Rasul (ﷺ)'in şu sözüdür:

الإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ **"İmam çobandır, güttüğünden/tebaasından mesuldür."**¹

Böylece halife, işlerin idaresinin kendisine terk edildiği kimsedir. Tebaadan mesul olan odur. Tefviz muavini, tebaadan mesul

¹ Buhari, K. Cum'a, 844

değildir. Fakat tefviz muavini sadece yaptığı işlerden mesuldür. Tebaadan mesuliyet sadece halife hasredilmiştir. Onun için tefviz muavininin işlerini ve idaresini gözden geçirip değerlendirmesi halife üzerine farzdır. Ta ki tebaaya karşı mesuliyetini yerine getsin. Ayrıca tefviz muavini, hata edebilir. Halifenin, tefviz muavininden vukuu bulan hatayı mutlaka gidermesi gerekir. Böylece halifenin tefviz muavininin bütün amellerini gözden geçirmesi gerekir.

İşte bu iki husustan dolayı yani tebaadan mesul olmak ve tefviz muavininden vukuu bulan hatayı gidermek hususlarından dolayı tefviz muavininin bütün işlerini gözden geçirmesi halife üzerine farzdır.

MADDE - 46: “Tefviz muavini; bir iş hakkında bir plan hazırlar ve onu halife onaylarsa, onu noksansız ve ziyadesiz halifenin onayladığı şekilde yerine getirir. Eğer halife sözünden dönüp muavinin uyguladığına itiraz ederse bakılır. Eğer itiraz edilen husus, uygun bir şekilde uyguladığı bir hüküm veya ait olduğu yere koyduğu mal hakkında ise, geçerli olan (uygulanan) görüş muavinin görüşüdür. Çünkü aslında o görüş, halifenin görüşüdür. Halifenin hükümlerden uyguladığı ve mallardan harcama yaptığı hususlarda düzeltme yapma hakkı yoktur. Eğer halifenin itiraz ettiği muavinin uyguladığı husus, hükümlerin uygulanması ve malın sarf edilmesi dışında meselâ; bir vali tayini, ordu hazırlama gibi hususlardan ise, muavine itiraz etmesi halifeye caiz olur ve halifenin görüşü uygulanır, muavinin ameli geçersiz kılınır. Çünkü, halifenin bu hususlarda bizzat kendi fiilinde düzeltme yapma hakkı vardır. O halde muavinin amelinde de düzeltme yapma hakkı vardır.”

Bu madde; tefviz muavininin amelini/vazifesini yerine getirme keyfiyeti, halifenin muavinin amelleri gözden geçirme keyfiyeti için bir vasıftır. Bu vasıf, halifenin amellerde kendisinden dönmesinin caiz olduğu husustan ve caiz olmadığı husustan alınmıştır. Çünkü muavinin ameli, halifeye ait bir amel sayılır. Bunun açıklaması şöyledir:

Bizzat kendisinin hüküm vermesi ve yöneticiler tayin etmesi halife için caiz olduğu gibi tefviz muavini için de caizdir. Çünkü, bu hususta yönetim şartları muteberdir. Tefviz muavininin Mezalim

Mahkemelerine bakması ve onlara naib tayin etmesi caizdir. Çünkü bu hususta Mezalim şartı muteberdir. Tefviz muavininin bizzat kendisinin cihad işlerinin yönetimini üstlenmesi ve onu üstlenecek kişiyi tayin etmesi caizdir. Çünkü bu hususta harp şartları muteberdir. Tefviz muavininin planladığı işleri bizzat uygulaması ve onların uygulanmasında naib tayin etmesi caizdir. Çünkü bu hususta görüş ve tedbir şartları muteberdir.

Ancak bu demek değildir ki; tefviz muavininin yaptığı işi, halifenin bilgisine sunuldukça, halifenin ilga etmesi doğru değildir. Bilâkis bunun manası; tefviz muavininin, halifenin sahip olduğu yetkilere sahip olması demektir. Fakat bu sahip oluş, halifeye naib olarak sahip oluştur, halifeden kopuk, bağımsız olarak sahip oluş değil. Böylece tefviz muavininin yürüttüğünü red etmek ve yaptığı işleri ilga etmek hususunda tefviz muavinine itiraz etmesi halife için caizdir. Fakat bu cevaz da, halifenin bizzat kendisinin yapmış olduğu işlerden geri dönmesinin kendisine caiz olduğu sınırlar dahilindedir. Böylece tefviz muavini, eğer bir hükmü uygun bir şekilde uygulamış veya bir malı ait olduğu yere koymuş da halife gelip, uyguladıktan sonra bu hususta tefviz muavinine itiraz ederse, halifenin bu itirazının bir kıymeti yoktur. Bilâkis tefviz muavininin ameli uygulanır, halifenin görüş ve itirazı red edilir. Çünkü, tefviz muavininin o görüşü aslında halifenin görüşüdür. Bu durum halifenin kendi görüşünden vazgeçmesinin ya da uygulanması tamamlanmış bir hususu geçersiz kılmasının kendisine caiz olmadığı hallerde olduğu gibidir. O halde halifenin muavininin o hususlardaki bir işini geçersiz kılması doğru değildir. Eğer tefviz muavini bir vali ya da görevli veya ordu komutanı v.b. tayin etmiş ya da bir iktisadî politika belirlemiş veya bir askerî plan veya sanayî için bir proje v.b. belirlemiş ise; halifenin bunları geçersiz kılması caizdir. Çünkü onlar, her ne kadar halifenin görüşü sayılırlarsa da bizzat kendisi uygulasa bile, kendisinden vazgeçmesinin halifeye caiz olduğu hususlardandır. Böylelikle bu hususlarda naibinin amelini geçersiz kılması halife için caiz olur. Bu durumda tefviz muavininin işlerini geçersiz kılmak halifeye caizdir.

Bu hususta şer'î kaide: **"Halifenin, bizzat kendisinin yaptığı işte düzeltme yapmasının caiz olduğu her hususta, muavininin işinde de düzeltme yapması caizdir. Halifenin, bizzat kendisinin yaptığı işte düzeltme yapmasının caiz olmadığı hususta, muavininin işinde de düzeltme yapması caiz değildir."**

MADDE - 47: “Tefviz muavini, dairelerden bir daireye veya işlerin muayyen bir kısmına tahsis olunmaz. Çünkü, onun velâyeti/yönetim yetkisi geneldir. Aynı şekilde tefviz muavini, idarî işleri direkt olarak bizzat kendisi yürütmez. Onun idarî organdaki denetimi genel olur.”

Bu maddenin delili; Tirmizi'nin rivayet ettiği hadiste geçen (وزیرای) **"Benim iki vezirim"** kelimesinin belirlediği husustur. Bu ise tefviz muavini, halifenin Hilâfet'teki muavinidir/yardımcısıdır. Böylece onun işi, halifenin sahip olduğu bütün yetkililerdir. Bunun için meselâ; eğitim dairesi gibi bir yönde halife için bir muavin tayin etmek doğru değildir. Çünkü bu "vezir" ya da "muavin" kelimesinin sahip olduğu şer'î manaya terstir. Eğer bir yönde muavin tayin edilirse, o kişi için bu tayinde vezirlik ya da muavinlik sözleşmesi tamamlanmış olmaz ve o kişi tayin ettiği hususta halife için muavin olmaz. Çünkü, o sözleşme batıldır.

Başkadının tayini ise, halife için yargıda muavin tayini değildir. O, ancak özel bir yönetimin valisi tayinidir. Meselâ; ordu emirliği, sadakalar emirliği v.b. gibi. Zira bunlar, kendileriyle yönetim yetkilerinin belirlendiği sözleşmelerdir, muavinin belirlediği sözleşme değildir. O yani başkadı, kendisine kadılar tayin yetkisi ve insanlar arasındaki sürtüşmelerde yargılama hallerine bakma yetkisinin verildiği bir emirdir, muavin değildir.

Buradan açığa çıkıyor ki; tefviz muavinini dairelerden bir daire ile tahsis etmek doğru değildir. Belirli bir daire ile tahsis edilirse, o tayin sözleşmesi batıl olur. Çünkü tefviz muavinini tayin etmenin sıhhatinin şartı, onun bir sözleşme olması yani şu iki şartı kapsayan açık bir lafızla olmasıdır. Bu şartlar: Bakışın genelliği ve niyabettir. Tefviz muavininin dairelerden bir daireyle tahsis edilmesi, bu iki şarttan bir şartı yok eder. Böylece o muavinin tayinini batıl kılar.

Tefviz muavinin, idarî işleri direkt olarak bizzat yürütmesinin caiz olmayışına gelince; o, şundandır: İdarî işleri bizzat yürütenler ücretli görevlilerdir, yöneticiler değil. Tefviz muavini ise yöneticidir, ücretli görevli değil. Böylece onun işi, işlerin gözetimidir, yoksa yerine getirilmesi için ücretli kişilerin belirlendiği işleri bizzat yürütmek değil. İşte buradan idarî işleri tefviz muavininin

bizzat yürütmesinin caiz olmayışı meydana çıkıyor. Bunun manası; muavinin, herhangi bir idarî işi yapması yasaktır demek değildir. Bilâkis bunu manası; tefviz muavini, idarî işlerle tahsis edilmez, bilâkis onun işi, işlere genel bakıştır demektir.